

вивчення психології як навчальної дисципліни. У контрольній групі статистично значущі зміни щодо зазначених критеріїв не спостерігалися.

У результаті формувального експерименту загалом підвищився рівень сформованості системи базових психологічних понять та рівень внутрішньої мотивації до вивчення психології. Усе це дає підстави говорити про загальну ефективність формувальних процедур.

ВИСНОВКИ

У ході формувального експерименту підтверджено доцільність впровадження у психолого-педагогічну практику процесу підготовки майбутніх фахівців програми формування системи базових психологічних понять, спрямованої на підвищення рівня сформованості психологічних понять у студентів. Упровадження такої програми в межах формувального експерименту засвідчило її ефективність.

Щодо подальших перспектив, важливим буде детальне дослідження впливу індивідуальних особливостей особистості на процес формування системи базових психологічних понять. Потребують подальшого вивчення психологічні чинники, які сприяють підвищенню рівня сформованості системи базових психологічних понять у студентів вищих навчальних закладів, особливо в контексті підготовки майбутніх психологів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе педагогического образования : учеб. пособие. – [2-е изд.] / О.А. Абдуллина. – М. : Просвещение, 1990. – 139 с.
2. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. – [3-е изд.] / Б.Г. Ананьев. – СПб. : Питер, 2001. – 288 с.
3. Вершловский С.Г. Профессиональная деятельность молодого учителя: социально-педагогический аспект / С.Г. Вершловский, Л.Н. Лесохина, Т.В. Шадрина. – М. : Педагогика, 1982. – 145 с.
4. Кедров Б.М. О методологических вопросах психологии / Б.М. Кедров // Психологический журнал. – 1982. – Т. 3. – № 6. – С. 14–21.
5. Кулоткин Ю.Н. Психологическое знание и учитель / Ю.Н. Кулоткин // Вопросы психологии. – 1983. – № 3. – С. 51–61.
6. Пиаже Ж. Психология: междисциплинарные связи в системе наук / Ж. Пиаже // Вопросы философии. – 1966. – № 1. – С. 57–75.
7. Полякова Т.С. Анализ затруднений в педагогической деятельности начинающих учителей / Т.С. Полякова. – М. : Педагогика, 1983. – 128 с.
8. Семиченко В.А. Пути повышения эффективности изучения психологии / В.А. Семиченко. – К. : Магистр-S, 1997. – 124 с.
9. Семиченко В.А. Реализация принципа цілісності в професійній підготовці майбутніх вчителів (психологічний аспект) / В.А. Семиченко, Я.Я. Болюбаш // Вища і середня освіта : наук.-метод. зб. – Вип.16. – К. : Вища шк., 1993. – С. 12–16.
10. Яремчук С.В. Формування професійно-психологічної спрямованості особистості майбутнього вчителя : автореф. дис. ... канд. психол. наук / С.В. Яремчук. – К., 1999. – 20 с.

УДК 159.9

ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ СТУДЕНТАМИ УСНОГО Й ПИСЕМНОГО ІНШОМОВНОГО ТЕКСТУ

О.В. Бойко

*старший викладач кафедри психології Горлівського інституту іноземних мов
Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»*

Статтю присвячено вивченню проблеми впливу індивідуальних особливостей студентів на рівень розуміння писемного й усного іншомовного тексту.

Ключові слова: індивідуалізація, індивідуальні відмінності, здібності, індивідуальний стиль діяльності, розуміння.

Стаття посвящена изучению проблемы влияния индивидуальных различий студентов на уровень понимания письменного и устного текста на иностранном языке.

Ключевые слова: индивидуализация, индивидуальные различия, способности, индивидуальный стиль деятельности, понимание.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сучасному етапі розвитку суспільства постійно зростає потік інформації, яку отримує людина. Значна кількість інформації надходить із-за кордону в текстовій формі: це науково-популярні тексти, художня література, інструкції до приладів тощо. Для багатьох одним із основних джерел отримання інформації, особливо іноземною мовою, стає Інтернет. На те, як людина сприймає отриману інформацію, впливає багато чинників, зокрема індивідуальні особливості сприймання.

У процесі навчання іноземної мови у ВНЗ завдання сформувати в студентів уміння адекватно розуміти тексти – одне із пріоритетних. Перед студентами-лінгвістами ця проблема постає дуже гостро, адже їм потрібно не лише навчитись адекватно розуміти отриману інформацію, а й у майбутньому самим навчати розуміти інших.

Було проведено багато досліджень із питань розуміння тексту. Ця проблема почала широко висвітлюватися в 40–50 роках ХХ сторіччя. Стосовно проблеми індивідуальних особливостей учнів та врахування їхніх типів здобуття знань у процесі навчання було проведено також чимало досліджень. Серед них слід відзначити роботи Б.В. Беляєва, М.К. Кабардова, О.В. Арцишевської [2; 3; 5].

Що стосується індивідуальних особливостей сприймання іншомовних текстів, то, на жаль, ця проблема досліджена мало. Серед робіт, спеціально присвячених цій проблемі, насамперед слід згадати дослідження М.К. Кабардова. Дослідник виділив два типи (або стилі) оволодіння іноземною мовою, які мають різну психофізіологічну основу або різні природні передумови: комунікативний і некомунікативний. Було виявлено, що комунікативний тип виявляється сприятливим і для мовної діяльності, і для мовного аналізу. Некомунікативний тип оволодіння іноземною мовою більш характерний для лінгвістів. У дослідженні М.К. Кабардова показано, що ці два типи оволодіння іноземною мовою, характерні для успішних і неуспішних учнів, мають відмінності в регуляції дій за параметром довільність-мимовільність і по-різному співвідносяться з функціями сигнальних систем. Комунікативний тип переважно першосигнальної природи, а некомунікативний більше пов'язаний з другосигнальною системою. Діяльність учнів комунікативного типу щодо оволодіння іноземною мовою можна охарактеризувати поняттям «активність», а діяльність учнів некомунікативного типу більше відповідає поняттю «свідома саморегуляція» [5; 6; 7].

Отже, існують принаймні два типи оволодіння іноземною мовою: комунікативний та некомунікативний, які ще можна назвати «комунікативно-мовленнєвим» та «когнітивно-лінгвістичним». Два стилі оволодіння іноземною мовою мають різну психологічну природу, що охоплює, з одного боку, сферу міжособистісних стосунків, активність учнів (комунікативно-мовленнєві аспекти), а з іншого боку – сферу активного засвоєння інформації, формування навичок та вмінь (когнітивно-лінгвістичні аспекти). У представників цих двох типів різні рівні мовної та мовленнєвої компетенції і здібностей. В одній групі учнів найчастіше є обидва типи. Навчальні методи базуються на особливостях певних типів оволодіння іноземною мовою. Тому індивідуальний стиль діяльності має забезпечити досягнення високого рівня володіння для представників різних груп.

Під час навчання іноземних мов необхідно враховувати, до якого типу оволодіння знаннями належать студенти. Завдяки цьому можна дібрати такі методи навчання, що будуть сприяти досягненню студентами ВНЗ кращих результатів у процесі оволодіння іноземною мовою.

Мета статті: представити результати дослідження особливостей сприймання усних та писемних іншомовних навчальних текстів студентами різних типів оволодіння іноземною мовою.

Основні завдання: здійснити теоретичний аналіз проблеми розуміння усних та писемних текстів іноземною мовою; визначити основні критерії оцінки розуміння навчальних текстів іноземною мовою; дослідити вплив типу оволодіння іноземною мовою на рівень розуміння студентами усних та писемних текстів.

МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Гіпотеза дослідження містить такі припущення: 1) на розуміння усного та писемного іншомовного тексту впливають індивідуальні особливості студентів, зокрема належність до певного типу оволодіння іноземною мовою; 2) оволодіння адекватними прийомами сприймання й розуміння усних та писемних текстів студентами різних типів оволодіння іноземною мовою може забезпечуватися за допомогою спеціальних диференційованих методів навчання.

Для розв'язання поставлених завдань та перевірки гіпотез використовувалися такі методи: теоретичний аналіз та узагальнення матеріалів наукових досліджень; систематизація теоретичних та емпіричних даних; спостереження, анкетування, тестування, експериментальне навчання та статистичне опрацювання результатів дослідження.

Дослідження проводилося на базі Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» на першому курсі перекладацького факультету. Загальна кількість досліджуваних – 54 особи.

Експеримент складався з двох етапів. На першому етапі визначалася належність учнів до комунікативного або некомунікативного типів оволодіння іноземною мовою за індивідуально-стійкими особливостями комунікативної поведінки та індивідуальними відмінностями у пізнавальній сфері. На другому етапі визначався рівень розуміння усного та писемного тексту іноземною мовою і взаємозв'язок між типом оволодіння іноземною мовою та рівнем розуміння навчального тексту.

Завданнями емпіричного дослідження було: 1) сформувати групи студентів з різними типами оволодіння іноземною мовою, для цього використовувалися наступні методи: спостереження за схемою М.К. Кабардова; анкета для учнів М.К. Кабардова; анкета для викладача М.К. Кабардова; виявлення типу пам'яті методом відтворення по-різному сприйнятих слів [5]; Теплінг-тест Є.П. Ільїна [4]; методика оцінки мовної компетенції В.В. Андрієвської [1]; 2) дібрати тексти для проведення дослідження процесу розуміння студентами навчальних текстів іноземною мовою; 3) дібрати завдання для визначення рівня розуміння студентами усних та писемних навчальних текстів іноземною мовою; 4) виявити взаємозв'язок між показниками комунікативного типу оволодіння іноземною мовою та між показниками некомунікативного типу за допомогою методу кореляційного аналізу Ч. Спірмена [8]; 5) зіставити тип оволодіння іноземною мовою з рівнем розуміння навчальних текстів з використанням статистичного критерію U Манна-Вітні [8].

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

За результатами емпіричного дослідження виявилось, що серед нашої вибірки студентів першого курсу перекладацького факультету є представники обох типів оволодіння іноземною мовою – комунікативного і некомунікативного. До некомунікативного типу оволодіння іноземною мовою ми віднесли 41% (22 студенти), а до комунікативного – 59% (32 студенти).

Отримані нами результати свідчать про те, що представники комунікативного типу оволодіння іноземною мовою мають такі характеристики: короткий латентний період мовленнєвих дій; ініціативність у спілкуванні; вони займають позицію ведучого у діалозі; у них розвинена міміка, жести; спостерігаються репліки з місця; більша кількість речень за одиницю часу; більша кількість слів у реченні; вони виявляли ініціативу під час перекладу слів, речень; уміють повторити довге речення за викладачем. Викладачі дають їм вищі оцінки за такими показниками: швидкість вербальної реакції, легкість розуміння, легкість формування відповіді на запитання, вищий рівень володіння усним мовленням, швидкість актуалізації словника, навички нормативної вимови, легкість переключення з однієї теми на іншу. Вони отримали більше балів за такими показниками, як комунікативність, мимовільна та довільна пам'ять, засвоєння норм мови в ході комунікативної діяльності, спрямованість уваги на мовлення. У них переважає слухова пам'ять, нервова система сильна або середньої сили. Рівень мовної компетенції середній, нижчий за середній або низький.

Представники ж некомунікативного типу оволодіння іноземною мовою мають інші характеристики, а саме: розгубленість; спостерігалася напружена увага, пошук допомоги, підказки; довший латентний період мовленнєвих дій; пасивність у спілкуванні; здатні бути веденим у діалозі; менша кількість речень за одиницю часу і менша кількість слів у реченні; вони робили записи на полях у зошитах або книжках; мали проблеми під час повторення довгого речення за викладачем. Студенти цього типу оволодіння іноземною мовою отримали вищі оцінки викладачів за такими показниками, як рівень знання граматичних норм мови, обсяг лексичних одиниць, що був засвоєний у ході довільного запам'ятовування, навички читання, елементарне письмо, загальна спрямованість на лінгвістичні аспекти, а не на мовленнєву діяльність. Вони отримали більше балів за некомунікативність, засвоюють норми мови шляхом теоретичного вивчення, у них більше розвинені довільна та зорова типи пам'яті, увага спрямована на мову. Тип нервової системи: слабка або середньо-слабка нервова система. Рівень мовної компетенції – вищий від середнього або середній.

Щоб визначити рівень розуміння іншомовного писемного та усного тексту, ми дібрали два навчальні тексти англійською мовою. Тексти було обрано згідно з навчальною програмою для студентів першого курсу перекладацького факультету разом з викладачами англійської мови.

Визначаючи рівні розуміння іншомовного тексту, ми спиралися на теорію З.І. Кличникової та на запропоновану нею класифікацію рівнів розуміння іншомовного тексту. Студентам було запропоновано: а) самостійно прочитати перший текст та виконати декілька, спеціально розроблених нами вправ, підібраних так, щоб можна було визначити рівень розуміння писемного іншомовного тексту; б) другий текст студенти сприймали на слух (його читав їм викладач); після цього необхідно було виконати вправи на визначення рівня розуміння усного іншомовного тексту.

У результаті дослідження ми визначили рівні розуміння студентами першого курсу писемного й усного іншомовного тексту.

Писемний текст: перший рівень – розуміння лише окремих слів – 0%; другий рівень розуміння – розуміння окремих поєднань слів – 0%; третій рівень – розуміння окремих речень – 22% студентів; четвертий рівень – розуміння загального логічного змісту тексту – 2%; п'ятий рівень розуміння – читач розуміє як загальний зміст тексту, так і його деталі – 24% студентів; шостий рівень – розуміння не тільки пізнавальної інформації, але й емоційної – 13%; сьомий рівень – розуміння всіх трьох планів інформації, що міститься в тексті – логічного, емоційного й спонукального – 39% студентів.

Усний текст: перший рівень (розуміння лише окремих слів) – 11% студентів; другий рівень (розуміння окремих поєднань слів) – 4%; третій рівень (розуміння окремих речень) – 20% студентів; четвертий рівень (розуміння загального логічного змісту тексту) – 7%; п'ятий рівень (розуміння як загального змісту тексту, так і його деталей) – 19% студентів; шостий рівень (розуміння не тільки пізнавальної інформації, але й емоційної) – 20%; сьомий рівень (розуміння всіх трьох планів інформації, що міститься в тексті – логічного, емоційного і спонукального) – 19% студентів.

У результаті зіставлення типу засвоєння іноземної мови і рівня розуміння писемного та усного іншомовного тексту ми визначили, що студенти комунікативного типу майже однаково успішно розуміють як усні, так і писемні іншомовні тексти. Що стосується рівня розуміння студентів некомунікативного типу, то він зростає у процесі роботи з писемними іншомовними текстами.

Після визначення рівнів розуміння студентами іншомовного тексту було проведено аналіз взаємозв'язку типів оволодіння іноземною мовою та рівнів розуміння писемного й усного іншомовного тексту.

З метою порівняння представників комунікативного та некомунікативного типів оволодіння іноземною мовою було використано статистичний непараметричний критерій U Манна-Вітні. Ми зіставили дані стосовно рівня розуміння усного й писемного іншомовного текстів представниками обох типів оволодіння іноземною мовою й отримали результати, що підтвердили нашу гіпотезу, одним із припущень

якої було те, що на розуміння усного та писемного іншомовного тексту впливатимуть індивідуальні особливості студентів, зокрема, до якого типу оволодіння іноземною мовою вони належать.

Отже, існують розбіжності між комунікативним та некомунікативним типами оволодіння іноземною мовою за такими параметрами, як напруженість уваги ($p \leq 0,01$), допомога ($p \leq 0,01$), латентний період мовленнєвих дій ($p \leq 0,01$), ініціатива (пасивність) у спілкуванні ($p \leq 0,01$), ведучий ($p \leq 0,01$), ведений ($p \leq 0,01$), репліки з місця ($p \leq 0,01$), міміка ($p \leq 0,01$), емоційні реакції ($p \leq 0,05$), повторення фраз про себе ($p \leq 0,05$), записи, позначки на полях ($p \leq 0,01$), кількість речень за одиницю часу ($p \leq 0,01$), кількість слів у реченні ($p \leq 0,05$), ініціативність під час перекладу фраз, тексту ($p \leq 0,01$), швидкість вербальної реакції ($p \leq 0,05$), швидкість актуалізації словника ($p \leq 0,05$), легкість переключення з однієї теми на іншу ($p \leq 0,05$), навички нормативної вимови ($p \leq 0,05$), комунікативність ($p \leq 0,01$), довільна пам'ять ($p \leq 0,01$), спрямованість на говоріння (на мовлення) ($p \leq 0,01$), зорова пам'ять ($p \leq 0,01$), тип нервової системи ($p \leq 0,01$), мовна компетенція ($p \leq 0,01$). Це дозволяє нам охарактеризувати осіб комунікативного типу таким чином: на заняттях у них не спостерігається напруженості уваги; вони рідко звертаються по допомогу та підказку до товаришів, викладача або підручника; в них менший латентний період мовленнєвих дій, тобто їм потрібно менше часу для того, щоб підготувати відповідь на запитання; виявляють ініціативу у спілкуванні; займають позицію ведучого у діалозі; спостерігаються репліки з місця; яскрава міміка, жести, емоційні реакції; відповідь відрізняється більшою кількістю речень за одиницю часу, а речення – більшою кількістю слів; виявляють ініціативу при перекладі фраз, тексту; вирізняються швидкістю вербальної реакції; з легкістю переключаються з однієї теми на іншу; спрямовані на говоріння (на мовлення); переважає слухова пам'ять, мимовільне запам'ятовування; сильна нервова система.

Представники ж некомунікативного типу оволодіння іноземною мовою відрізняються: напруженістю уваги; звертаються по підказку до викладача або інших студентів; роблять позначки у підручниках або зошитах; повторюють фрази про себе; пасивні у спілкуванні; займають позицію веденого у діалозі; використовують менше речень за один мовленнєвий контакт і менше слів у реченнях; їм складніше переключатися з однієї теми на іншу; переважає зорова пам'ять та довільне запам'ятовування; слабкий тип нервової системи; вищий рівень мовної компетенції.

Ми зіставили дані стосовно рівня розуміння усного й писемного іншомовного текстів представниками обох типів оволодіння іноземною мовою. У представників комунікативного типу оволодіння іноземною мовою вищим є рівень розуміння усного тексту, а в некомунікативного – писемного іншомовного тексту. Про це свідчать розбіжності між рівнем розуміння усного та писемного тексту у представників обох типів оволодіння іноземною мовою на рівні ($p \leq 0,05$).

Отже, за допомогою методу кореляційного аналізу Ч. Спірмена та статистичного непараметричного критерію U Манна-Вітні ми визначили, що ці два типи або стратегії оволодіння мовою мають різну психологічну та психофізіологічну природу, що охоплює, з одного боку, комунікативно-мовленнєві аспекти, а з іншого – сферу активного засвоєння знань, формування умінь та навичок (когнітивно-лінгвістичні аспекти). Результати дослідження підтвердили, що представники цих типів відрізняються за такими параметрами: характеристиками пізнавальних процесів (обсяг матеріалу, швидкість перероблення матеріалу), пізнавальними здібностями (довільне-мимовільне запам'ятовування, зорова-слухова пам'ять, рівень мовної компетенції), типом нервової системи.

ВИСНОВКИ

Основним завданням освіти є забезпечення розвитку й саморозвитку людини як особистості в процесі її навчання. Сучасне суспільство пред'являє особливі вимоги до особистості, адже сьогодні необхідна вільна, розвинена особистість, здатна жити і творити в умовах світу, що постійно змінюється. Виховати й навчити таку людину можна лише за умови максимального врахування в процесі навчання її індивідуально-психологічних особливостей.

У працях фахівців-гуманітаріїв різного профілю все більше уваги надається аналізу тексту як складної поліфункціональної знакової системи. Проблема адекватного сприйняття, розуміння й оцінки тексту студентами важлива також як одна з проблем, що зумовлюють ефективність викладання гуманітарних дисциплін у вишах.

Суттєве місце в житті людини починає займати читання іноземною мовою. Сучасна людина все більше долучається до художньої, публіцистичної, спеціальної літератури іноземними мовами. Це вимагає відповідних навичок і вмінь, які, як відомо, самі по собі не формуються. Тому одним із основних завдань навчання іноземної мови є навчання читання тексту.

На те, як людина сприймає отриману із друкованих джерел інформацію, впливає багато чинників. Серед них велике значення, зокрема, мають індивідуальні особливості сприймання та розуміння.

У своєму дослідженні ми припустили, що на рівень розуміння іншомовного навчального тексту впливатимуть не тільки об'єктивні фактори (модальність тексту), а й суб'єктивні (індивідуальні особливості учнів, зокрема тип оволодіння іноземною мовою). Дослідження показало, що на розуміння усного та писемного іншомовного тексту дійсно впливає те, до якого типу оволодіння іноземною мовою належить учень. Так, студенти комунікативного типу оволодіння іноземною мовою мають вищий рівень розуміння усного тексту, а некомунікативного – писемного іншомовного тексту.

Результати нашого дослідження дають можливість сформулювати практичні рекомендації та припущення, врахування яких сприятиме вдосконаленню процесу розуміння іншомовних текстів та оволодінню іноземною мовою загалом:

- викладачам іноземної мови треба пам'ятати, що в одній групі учнів найчастіше представлено обидва типи оволодіння іноземною мовою (комунікативний та некомунікативний). Вони можуть самостійно визначити у своїх студентів тип оволодіння іноземною мовою. Для цього можна використовувати схему спостереження М.К. Кабардова, а також анкету для викладача та анкету для учнів М.К. Кабардова. Спостерігаючи за студентами, викладачам необхідно звертати увагу на рівень активності студентів, на рівень їхньої комунікативності; на рівень мовних та мовленнєвих здібностей; на те, як вони використовують свої знання на заняттях; яку позицію вони займають у діалозі (ведучого чи веденого); враховувати латентний період мовленнєвих дій;

- процес індивідуалізації та диференціації навчання повинен охоплювати психологічні та психофізіологічні особливості студентів: тип нервової системи, тип темпераменту, тип пам'яті, рівень уваги, рівень спілкування. Ці індивідуальні особливості студентів викладачі іноземної мови можуть визначити, звернувшись до психолога. Розвивати зазначені індивідуально-психологічні особливості студентів можна на спеціально розроблених розвивальних та корекційних заняттях;

- під час вибору того чи іншого способу пред'явлення тексту (усне або письмове мовлення) викладачам іноземних мов треба враховувати такі чинники: збігається чи ні спосіб подання інформації зі специфікою тексту; наскільки студенти можуть оволодіти певними вміннями та навичками сприймання і перероблення інформації; якою мірою відповідає цей спосіб індивідуальним особливостям розумово-мовленнєвої діяльності студентів;

- процес індивідуалізації та диференціації навчання має охоплювати не тільки психологічні особливості студентів, а й індивідуальні можливості педагога. Педагог повинен мати свободу вибору методу навчання, чітко усвідомлювати свої можливості та мати уявлення про індивідуально-типологічні особливості оволодіння мовою, про індивідуальні відмінності студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андриевская В.В. Практическое руководство по использованию методики оценки языковой компетенции / В.В. Андриевская. – К., 1993. – 13 с.
2. Арцишевская Е.В. Индивидуально-типологические особенности подростков с художественно-изобразительными и языковыми способностями : дисс. ... канд. психол. наук / Е.А. Арцишевская. – М., 2008. – 150 с.
3. Беляев Б.В. Очерки по психологии обучения иностранным языкам / Б.В. Беляев. – М. : Просвещение, 1965. – 227 с.
4. Елисеев О.П. Практикум по психологии личности / О.П. Елисеев. – [2-е изд., испр. и перер.] – СПб. : Питер, 2002. – 512 с.
5. Кабардов М.К. Роль индивидуальных различий в успешности овладения иностранным языком (на материале интенсивного обучения) : дисс. ... канд. психол. наук / М.К. Кабардов. – М., 1983. – 211 с.
6. Кабардов М.К. О диагностике языковых способностей / М.К. Кабардов // Психологические и психофизиологические исследования речи. – М. : Наука, 1985. – С. 176–202.
7. Кабардов М.К. Языковые и коммуникативные способности и компетенции / М.К. Кабардов, Е.В. Арцишевская // Вопр. психол. – 1996. – №1. – С. 34–39.
8. Сидоренко Е.В. Методы математической обработки в психологии / Е.В. Сидоренко. – СПб. : Речь, 2002. – 350 с.

УДК 159.9:23

УПРАВЛЕНИЕ РАЗВИТИЕМ СТРУКТУР ИНТЕГРАЛЬНОЙ ИНДИВИДУАЛЬНОСТИ ПОДРОСТКОВ С ФУНКЦИОНАЛЬНЫМИ НАРУШЕНИЯМИ ЗДОРОВЬЯ СРЕДСТВАМИ МЕДИКО-ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ

И.В. Боязитова

доктор психологических наук, профессор

ФГБОУ ВПО «Пятигорский государственный лингвистический университет»

Г.У. Боязитова

преподаватель ФГБОУ ВПО «Пятигорский государственный лингвистический университет»

М.М. Эркенова

кандидат психологических наук, ФГБОУ ВПО «Пятигорский государственный лингвистический университет»

Руководствуясь современными общепсихологическими принципами системного исследования, предпринята попытка обосновать медико-психолого-педагогическое сопровождение подростков с функциональными нарушениями в здоровье, обеспечивающее качественную трансформацию и гармонизацию структур интегральной индивидуальности и активизирующее здоровьесберегающие ресурсы.

Ключевые слова: медико-психолого-педагогическое сопровождение; подростки с функциональными нарушениями в здоровье; принцип интегратизма; интегральная индивидуальность; вегето-сосудистая дистония; избыточная масса тела.

Керуючись сучасними загальнопсихологічними принципами системного дослідження, зроблено спробу обґрунтувати медико-психолого-педагогічний супровід підлітків з функціональними порушеннями здоров'я, що